

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Hieronymi Dandini Cæsenatis E Societate Iesv De Corpore
Animato Lib. VII.**

Dandini, Girolamo

Parisiis, 1611

II. Quadruplicem inesse humorem, sanguinem, pituitam, bilemque
duplicem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95641](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95641)

proficiens. Neque rursus quidquid eiusmodi est. Quædam enim sunt omnino inutilia & reiectanea, ut vrina, sudores, mucus, sputum. Sed illud solû, ex quo nutriuntur quoquo modo sustentantur, consistunt corpora nostra.

Quod genus corporis cum duplex sit, alterum ex prima cibi coctione in ventre genitum, alterum ex altera in iecinore: priorem non humorem, sed chylum, velut cremorem quandam nominam. Posterior a medicis ferè *χυμὸς* dicitur, ab Hippocrate in 4. lib. de morbis *εἶδος* & *ἰσχυρὸς*: nos succum, & humorem appellabimus.

Inesse in nobis humores.

Aliquem enim, immò plurimum in corporibus nostris inesse humorem, multa testantur. Nam ea tota esse perfusa sanguine, nemo est qui non videat. Et quamuis illorum partem secueris, emittit tibi statim sanguinem; isque ex alimento in horas omnes renouatur. Deinde humida excrementa plurima purgantur, sputum, mucus, sudor, semen. Et si artem quoque adhibueris, medicamentorum vim in humoris cuiuspiam purgatione agnosces. In superiori quoque libro vitam ostensum est humore sustentari: necesse igitur est humida esse corpora. Et vt ex humido, hoc est femine & menstruo sanguine, formata primùm fuerunt, sic deinceps nutriri humido, refici, & conservari debent. Neque enim alio cibo, quàm humido, delectatur calor aut pascitur. Accedunt operationes omnes. Quippe vt corporis partes cunctæ nutriantur, alimentum oportet in omnes distribui, vniuersaque percurrere. Id, nisi humidum esset & fluidum, nec facile, nec sine magno dolore fieri vnquam posset. Pulsus verò & caloris à corde deriuatio opus habet spiritui. Qui cum continenter consumatur, humida eget materia, ex qua haud magno labore gignatur & renouetur. Ipsumque humidum & fluidum esse necesse est, vt citissimè moueatur atque vniuersa membra præterfluat. Denique sensus omnes & motus non nisi cum multo humido fiunt. Sensus namque organum humidum esse oportet: & quodcumque siccum fuerit, ineptum est ad sentiendum: oculumque, vt aspicere valeat, oportet esse perspicuum, hoc est aqueum. Auditus autem est aeris, hoc est humidus, Sapor nõ gustatur nisi in humido. Tactus demùm in qualitatibus omnium temperatione consistit, vigetque maximè in corpore molli, quod ab humido nimirum efficitur. Iam membrorum motus etsi soliditatem & consistentiam postulet, nõ perficitur tamen, nisi ea momentis singulis humectentur, atque ad inflexionem & motum in partem omnem prompta reddantur. Egentque tum sensus, tum motus, spiritus, quo humectentur, & calefiant harum operationum organa. Verum ad hæc primam nostram positionem longiori probatione opus non est: Cum corpora diffeant conspiciamus vasa plurima, cavitates, & loca, quibus eiusmodi quodpiam humidum corpus aut contineatur, aut fluat: vt cordis cerebrique, sinus, vesicam iecoris, lienem, venas, arterias: quæ ita sunt cuius manifesta, vt id, quod nunc quaritur, apertissimè ostendant & oculis ipsis subijciant.

A *QUADRUPPLICEM INESSE HUMOREM, SANGUINEM, PITUITAM, BILEMQUE, DUPPLICEM.*

CAPVT II.

H Am verò illud etiã cõstabit, non vnum ac simplicem, sed quadruplicem planè humorem in nostris atque adeò sanguine præditorum animalium corporibus contineri: sanguinem, pituitam, quæ Græci *πύμα* nominant, & duplicem bilè, flauam & atram, quarum altera cholera, alteram melancholiã appellamus. Quamquam bilem flauam absolutè etiã bilem nominamus; atram nõ absolutè, sed cum additione atram bilè dicimus. Verè enim in libro de hominis natura argumetabatur Hippocrates. Si vnũ duntaxat aut duplex in esset in nobis humor, vno duntaxat aut duplici morborum genere affligerentur corpora nostra: vno scilicet aut duorũ altero humore adundante nimium aut deficiente. At morborum genera quatuor sunt, quorum alij ex flaua bilis redundantia aut defectu nascuntur; alij excedente potius sanguine aut deficiente; alij pituita atram bilè vel dominante vel penè cõsumpta: quatuor igitur hi humores in nobis continentur.

Qui in paruo mundo quatuor illis elementis respondent, quæ in magno reperiuntur: Flaua bilis igni, sanguis ætè, pituita aqua, atra bilis terræ. Et enim nõ solum qualitatum similitudine conueniunt: verùm etiã in eo consentiunt, quòd vt in hac rerũ vniuersitate quatuor elementa partim solitaria sũt scorsimque, in proprijs quæque locis posita, partim simul permixta reliquorum omnium corporum euadunt materia: sic in nostris corporibus humores hi quatuor, tũ scorsim vasis quibusdam quasi proprijs locis continentur, flaua bilis vesica iecoris, atra liene, sanguis corde, venis, & arterijs; pituita corpore quidè vniuerso, sed potissimè cerebro vetriculoque. Tũ verò simul permixti per vniuersum percurrunt corpore, & vt sapientissimis medicorum placuit, illius materia sunt: nec ex elementis modo, sed ex humoribus quoque cõstare totũ existimatur. Quod in 2. lib. de elementis c. 2. & 4. in 8. lib. de Hippocratis & Plat. de cr. c. 4. & in cõ. 18. 27. & 89. in lib. de hominis natura, propterea dicit Galen' voluit, quòd tũ primè omnium procreationis, tũ cõsequētis totius nutritionis materia est sanguis, qui cum ceteris vbiq. permixtus est. Verũ illud quoque persimile est, quòd in alijs atque alijs mixtis corporibus alia atque alia dominari elementa cognouimus. Et in animalibus alia atque alia membra alijs atque alijs abundant humoribus; vesica iecoris flaua bilè, lien atra, cor & iecur sanguine, cerebrum pituita.

Quatuor elementis respondere.

Humores sunt quatuor vasis.

Et vt elementorum omnium proportio ac temperatio sanitas est animantium corporibus, cuiuspiam illorum immoderatio & excessus adducit morbum: atque inde quatuor exiit prima morborum genera, vt verè idè ipse Galenus cõstituit in lib. de differentijs morborum ca. 4. Ita sanè corporum eorundem sanitas cõseruabitur, quãdiu humorum quatuor conueniens proportio & temperatio adfuerit; hæcque perturbata & eorum aliquo nimium redundante aut deficiente orietur morbus. Quare vt ex morborum, qui in corporibus obseruatur, quadruplici genere quatuor in illis esse humores velut morborum causas sapienter demonstrauit Hippocrates; ita nõ minùs nobis licet concludere quatuor esse morborum genera quoniam quatuor sunt humorum morborum causas.

Quatuor morborum genera.

E

*Quatuor tem-
perationum
genera.*

Inde etiam est, vt non eadem sit corporum om-
nium temperatio & natura: sed quatuor planè
existât illorû genera, qua horû humorû quopiam
in corpore ceteris dominante, aut cholericâ, aut
sanguinea, aut phlegmaticâ, melâcholiâ nomi-
nâtur. Quod si vnus solum aut alter esset humor,
vnum aut alterum esset temperationis genus.

*Quatuor ex-
crementorum
genera.*

Inde quatuor excrementorum genera. Quorum
quodâ sunt prorsus terrea, vt feces, quæ per anum
mittuntur: alia humida & aquea, vt vrina, sudor,
sputus: alia aërea, vt vapores, qui ex sanguine ac
membra exhalant: quedam demum flaua, biliosa
& cholericâ, vt mucus, qui purgatur naribus.

Id verò in sanguine, qui aperta vena mittitur,
planius animaduertas. Nam vbi quieuerit, frigi-
diorque fuerit factus, hos omnes in eo separatos
humores apertè perspicies. Et si ad medicamentorum
vires atq. operationes cogitationem conuer-
teris, quædam videbis esse, quæ, quouis tempore
fumantur, pituitam purgent; alia, quæ flauam bi-
lem, alia, quæ atrâ, etli vniⁿ inflixeris, effluet tibi
sanguis. Deniq. de tota animalium vita & conser-
uatione ita postsumus ratiocinari. Animalium vi-
ta, nutritio, & conseruatio opus habet sanguine;

*Quatuor hu-
morum neces-
sitas.*

quoniam is calidus est & humidus, optimumque
vita subiectum & alimētum. Sed quoniam à per-
multis causis perpetuò siccaantur eorum corpora,
& interdum fit, vt externo deficiente alimēto, ex
longiorique inedia non adsit ea sanguinis copia,
quam adesse oporteret: quo melius animalium
vitæ prospiceretur, debuit aliquid aliud prouide-
re natura, quo & eorum membra sæpè humecta-
rentur, & vbi opus esset, sanguinis defectus tan-
tisper superetur. Hocq. est pituita, eam ob causam
dispersa per omnia membra. Opus quoq. fuit
acri quopiam & acido humore, qualis est atra bi-
lis; vt eo quasi stimulo excitaretur appetitio cibi.
Hæc enim acidorum & acrimæ vis & facultas est.
Postremò opus fuit cholera, quæ tum alimēti per
omnes partes distributionem, tum excremento-
rum inuulium, immò noxiarum expulsionem iu-
uaret. Sic quatuor hæc humoribus, sanguine, pi-
uita, & duplici bili, constituta sunt optimè cor-
pora nostra.

*CVR ATRAM BILEM HYPPOC-
rates aquam interdum appellauit.*

CAPVT III.

AT quidpiam est apud Hippocratem,
quod difficultatem parit. Is enim in li-
bro quidem de hominis natura hos ip-
sos humores cōmemorauit. Sed in lib.
de genitura, & in 4. de morbis non itè: verù san-
guinem, bilem, aquam, & pituitam. Aquæ nomine
atram bilem & humorem melâcholicum signifi-
carum fuisse; nō solum ex eo manifestū est, quod
aqua elementum est, nō humor, nec corpus mi-
stū, neque atra bilis alibi nominata potuit illis in
locis prætermitti. Verum etiam ex eo, quod in illo
ipso lib. 4. de morbis proprios illorû humorû fō-
tes indicans; Sanguini, inquit, fons est cor, pituitæ
caput, aquæ splen, bili locus folliculi in iecore: Et
rursum post exponens quomodo hic ipse humor
gignatur & purgetur, eum ad splenem trahi & in-
de purgari tradit. Splenem autem certum est atra

A bilis fontem & sedem esse. Ac demum post hæc
omnia humorem hunc grauisimum omnium esse
affirmat, alijque omnibus subfiderè. Quod item
certum est melâcholiâ proprium esse.

At quid causæ fuit, cur humorem hunc sapien-
tissimus medicus aquam appellaret? Neque enim
si humores cum elementis compares, aquæ respō-
det melâcholiâ, sed terræ; aquæ autem pituita.
Quod tum ipse intellexit, tum post eum in Timeo
confirmauit Plato.

Ingenue fateor me nil habere, quod planè saris-
faciat. Hippocratem tamen video, dum horû hu-
morum generatione persequitur, reliquos existi-
masse, tum ex cibo, tum ex potu gigni atq. ad pro-
prias cuiusq. sedes trahi: melâcholiâ autem ex so-
lo potu. Sic enim habet; Astero autem, vbi homò
bibit amplius, & corpus & splenem aquam in se-
ipsa trahere ex ventriculo; & que sequuntur. Pro-
pterea melâcholicum humorem aquam appel-
lauit. Tum quod potus generalis præsertim & ani-
malibus omnibus cōmunis, est aqua. Tum quod
ex multa aquæ potu splenicis obseruauit infesta-
ri magnopere, quasi ipsa melâcholiâ sit aqua; aut
certè hac materia & substantia plurimum augea-
tur. Humorem hunc quoque affirmauit nequa-
quam per supernas regiones purgari; sed per in-
fernas, ventrem & vetricam: perinde ac si aqua
quædam sit. Splenici namque omnes & melâ-
cholici plurimo abundant sero: Et quartanarij co-
piofissimè sudant & meuiūt. Frigidus enim est hu-
mor melâcholiâ; lienisque, iecoris, ventriculi &
vicinarum partium calorem exoluit. Quare in li-
bro de internis affectibus, & libro de externis, lie-
nosos præcipit idem ipse Hippocrates per vetricam
purgari. Carterum Aristoteles an non & ipse
serosum humorem aquam nominauit in 7. lib. de
animalium historia ca. 9. cum in fœminatam par-
tu aquam dixit subter vitem fusam ruptis mem-
branis effluere? Et in problemate 5. sect. 9. lienosis
scripsit sanguinem morbosum & aquosum fieri:
lienem scilicet vitio, qui melâcholicum humorem
cum sanguine permiscet; cùmque impunior sit,
minùs benè coquitur: Vnde aquosus sit, serosus,
& fluens.

*QVO MODO IN IECORE
humores quatuor gignantur.*

CAPVT IIII.

EAm vt quatuor hosce humores certum
sit quatuor illis præcipuis; quas dixi, se-
dibus contineri: de prima tamen eo-
rum origine, & vt ita dicam, scaturigi-
ne, non item fortasse continet.

Quosdam in 2. lib. de naturalibus facultatibus
cap. 8. memorat Galenus existimasse eos omnes
nō in corporibus nostris primùm nasci, sed aper-
tos in cibis præexistisse. Non enim cogitarunt,
mel senibus ac frigidioribus naturis in sanguinem
mutari, iuuenibus ac calidioribus in flauam bi-
lem. Neque in eodem cibi genere ita euenire pos-
se, nisi intra copora nostra humores illi progri-
gnantur. Nam si cibus in seipso humores conti-
neret, eodem semper, & in omnibus corporibus,
& eodem modo procrearet.

Si igitur ex cibo intra corpus alterato gignuntur
omnes,